PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA W NOWYM SĄCZU

INSTYTUT TECHNICZNY

PRACA DYPLOMOWA

SYSTEM GENEROWANIA RAPORTÓW W PROCESIE REKRUTACJI KANDYDATÓW NA STUDIA PROWADZONE W PWSZ W NOWYM SĄCZU.

Autor: Paweł Mysiński

Kierunek: Informatyka

Nr albumu: 20747

Promotor: dr inż. Antoni Ligęza

NOWY SACZ 2015

Spis treści

1.	Wpro	owadzer	nie		5
	1.1.	Zagadn	nienie generowania raportów	:	5
	1.2.	Dotych	nczasowy proces generowania raportów		5
	1.3.	Cel i za	akres pracy	(	6
2.	Szab	lony rap	portów w systemie Latex	• •	7
	2.1.	Środow	visko kompilacji raportów	′	7
	2.2.	Idea dz	ziałania szablonów	′	7
	2.3.	Tworze	enie szablonów raportów do systemu rekrutacji		7
		2.3.1.	Wyświetlanie listy		8
		2.3.2.	Grupowanie		8
		2.3.3.	Aktualizacja daty	:	8
3.	Proje	ekt prog	gramu i implementacja	9	9
	3.1.	Algory	tm działania systemu raportowania	(	9
		3.1.1.	Algorytm parsowania	9	9
		3.1.2.	Selekcjonowanie danych	10	0
		3.1.3.	Struktura uzupełnianych danych	10	0
		3.1.4.	Wywołanie kompilacji szablonu		1
	3.2.	Wybór	· języka oraz środowiska programistycznego	1	1
	3.3.	Proces	tworzenia programu	12	2
		3.3.1.	Utworzenie projektu i jego struktury	12	2
		3.3.2.	Zarządzanie konfiguracją	12	2
		3.3.3.	Biblioteka Java DataBase Connectivity	12	2
		3.3.4.	Obsługa połączenia z bazą danych	13	3
		3.3.5.	Wykorzystane klasy typu kontener	13	3
		3.3.6.	Zarządzanie szablonami	13	3
		3.3.7.	Uzupełnianie szablonów	13	3
		3.3.8.	Klasa zarządzająca kompilatorem Latex	13	3
	3.4.	Kompil	ilacja programu	13	3
4.	Uruc	homieni	iie oraz testowanie systemu	14	4
	4.1.	Wstępn	ne ustalenia	14	4
		4.1.1.			
		4.1.2.	Struktura katalogowa	1:	5
	4.2.		owanie przykładowych danych		
		4.2.1.	Tworzenie bazy danych		
		4.2.2.	Stworzenie struktury bazy		
		4.2.3.	Generowanie testowych danych osobowych	1'	7
		4.2.4.	Generowanie kandydatów na studentów		8
	4.3.	Dodani	ie zapytań SQL do szablonów	20	0
	4.4.		guracja programu		
	4.5.	Przebie	eg testu		
	4.6.	Wvniki	i testu	2	7

5.	Instr	Instrukcja obsługi						
	5.1.	Wymagania systemowe						
	5.2.	Przygotowanie pliku konfiguracyjnego						
	5.3.	Przygotowanie prostego szablonu						
	5.4.	Dodatkowe polecenia w szablonach						
		5.4.1. Polecenie puste						
		5.4.2. Grupowanie						
	5.5.	Uruchomienie programu						
	5.6.	Rozwiązywanie problemów						
6.	Pods	umowanie						
Bil	Bibliografia							

1. Wprowadzenie

Dokumenty, listy, protokoły to nierozłączna część każdego procesu rekrutacji na uczelni wyższej. Ręczne tworzenie takich dokumentów może nastręczać wielu problemów. Przede wszystkim głównym problemem jest możliwość wystąpienia błędów człowieka. W nawet najlepiej zorganizowanej placówce szkolnej może wkraść się błąd, który spowoduje iż na przykład kandydat zostanie przypadkowo odrzucony lub przyjęty na studia. Usuwanie takich błędów może być czasami nie możliwe, dlatego ręczne tworzenie takich dokumentów zajmuje wiele czasu, aby mieć pewność, by nie popełnić błędu. Przy czym istotnym jest, że rekrutacja powinna przebiegać szybko ze względu na fakt, iż kandydaci potrzebują znać decyzję o przyjęciu w miarę szybko aby móc w razie czego zgłosić się do innych szkół w tym samym okresie. Dodać jeszcze należy, że podczas nieefektywnie zorganizowanej rekrutacji, w procesie tym udział muszą wziąć pracownicy dydaktyczni, którzy muszą poświęcać swój czas na okres rekrutacji.

1.1. Zagadnienie generowania raportów

Z rozwiązaniem tego problemu przychodzi informatyzacja procesu rekrutacji. Pozwala ona na eliminacje praktycznie wszystkich błędów człowieka poprzez automatyczne korekty danych oraz auto uzupełnianie dokumentów danymi. Przyspiesza proces rekrutacji poprzez ułatwienie go dla osób prowadzących go oraz fakt iż dokumenty generowane są w bardzo krótkim czasie.

W procesie generowania raportów zawsze bierze udział pewien rodzaj bazy danych, z której pobierane są informacje. Dane są poddawane selekcji a następnie wklejane odpowiednie miejsce we wcześniej przygotowany szablon danego raportu. W ten sposób powstaje dokument wygenerowany z dynamicznych danych, zapisany w różnych formach. Najpopularniejszą formą zapisu jest *Portable Document Format* w skrócie *PDF*. Dokument wygenerowany do tego formatu pozwala na natychmiastowe przejrzenie zawartości oraz możliwość wydruku.

1.2. Dotychczasowy proces generowania raportów

Po przeanalizowaniu obecnego systemu można stwierdzić, iż jest on mało wydajny i wymaga poprawy. Do generowanie dokumentów używana jest funkcja programu *IBExpert*, *Report Manager*. Stworzenie szablonu raportu w tym podprogramie jest procesem żmudnym oraz skomplikowanym dla osoby zajmującej się administracją bez wiedzy informatycznej. Dodatkowo należy dodać, że nie posiada on wystarczającej funkcjonalności, przez co proces generowania raportów nie przebiega w pełni automatycznie i wymaga pełnego nadzoru osoby wdrożonej w ten system. Dobrym przykładem na pokazanie niedoskonałości jest fakt, iż każdy raport musi być generowany oddzielnie dla każdego kierunku studiów, stopnia czy też formy. Wytwarza to problemy związane z powstawaniem błędów czy też segregacją raportów.

1.3. Cel i zakres pracy

Celem pracy, czyli informatyzacji procesu rekrutacji, jest zapewnienie pracownikom administracji jak i również osobom upoważnionym, dostępu do narzędzia użytecznego, bezpiecznego oraz prostego w stosowaniu, które w znacznym stopniu przyspieszy ten proces oraz zapewni minimalizację błędów, które mogę powstać podczas tworzenia dokumentów potrzebnych przy rekrutacji.

Osiągnięcie postawionego celu, wymaga wykonania następujących zadań:

- 1. Wybranie systemu generowania dokumentów z wcześniej uzupełnionych szablonów.
- 2. Wybranie języka programowania oraz środowiska tego języka do zaimplementowania programu, który będzie stanowił interfejs dla użytkownika oraz wykonywał algorytm uzupełniania szablonów raportów.
- 3. Utworzenie szablonów dokumentów w procesie rekrutacji odpowiadających tym, które są obecnie używane.
- 4. Zaimplementowanie programu zdolnego uzupełnić wykonane wcześniej szablony oraz zapewnić łatwe użytkowanie.
- 5. Przeprowadzenie testu działania systemu na wyczerpującej potrzeby liczbie kandydatów.
- 6. Przygotowanie dokumentacji oraz instrukcji obsługi systemu.

2. Szablony raportów w systemie Latex

2.1. Środowisko kompilacji raportów

blablabla nie mam pojecia

2.2. Idea działania szablonów

Do wszystkich tych dokumentów potrzebny jest szablon w języku oprogramowania do zautomatyzowanego składu tekstu. W tej pracy został wybrany program LaTeX ze względu na jego możliwości automatyzacji procesu parsowania danych i uzupełniania nimi danych miejsc w tekście.

Stworzenie szablonów polega, więc na wcześniejszym przygotowaniu plików tex, zawierających wcześniej strukturę danego dokumentu z "pustymi"miejscami do uzupełnienia przez program. Do uzupełnienia tych miejsc można wykorzystać funkcję LaTeXu jaką jest tworzenie nowych środowisk z parametrami, gdzie odpowiednio parametry te będą wartościami, które zostaną wpisane w dane miejsce w danym dokumencie. Następnie wystarczy wywołać dane środowisko z odpowiednimi wartościami aby otrzymać uzupełniony dokument. Dane środowisko możemy wywoływać wielokrotnie od różnych wartości tworząc w ten sposób wiele dokumentów tego samego typu o różnych zmiennych wartościach takich jak np imie i nazwisko.

Do wytworzenia wywołań tych środowisk posłuży właśnie program stworzony w javie. Poprzez dodanie zapytania SQL w odpowiedniej formule do plików tex. Program *DBLate-xRaport* wyszuka takie zapytanie i uzupełni szablon wywołaniami środowisk z wartościami parametrów, jakimi będą wartości pola z rekordów zapytania SQL.

2.3. Tworzenie szablonów raportów do systemu rekrutacji

W rekrutacji na uczelnie wykorzystuje się dokumenty, które należało dokładnie odwzorować w nowym systemie. Są to następujące dokumenty:

- 1. protokół przekazania
- 2. listy potwierdzenia podjęcia studiów
- 3. listy rankingowe
- 4. listy przyjętych
- 5. listy nieprzyjętych
- 6. decyzja o przyjęciu danego kandydata
- 7. decyzja o nieprzyjęciu danego kandydata

Przy tworzeniu szablonów wystąpiły powtarzające się problemy, które należało rozwiązać. Jako że rozwiązania tych problemów powtarzają się, to zamiast opisywania każdego szablonu po kolei, przedstawione poniżej zostały najważniejsze problemy, wynikające z tworzenia tych szablonów.

2.3.1. Wyświetlanie listy

Problem występujący w protokole przekazania oraz we wszystkich listach. Przykładowo potrzebujemy wyświetlić poniższą listę, gdzie oczywiście wartości pochodzą z bazy danych:

```
Lp. Tok studiów Liczba kopert
1 Informatyka -- niestacjonarne STUDIA pierwszego stopnia 1455
2 Informatyka -- stacjonarne STUDIA pierwszego stopnia 729
3 Mechatronika -- niestacjonarne STUDIA pierwszego stopnia 1447
...
```

2.3.2. Grupowanie

2.3.3. Aktualizacja daty

3. Projekt programu i implementacja

Ten rozdział przedstawia dokładny proces implementacji programu *DBLatexRaport*, który ma na celu spełnienia wymagań oraz celów zawartych w rozdziale 1. Osoba po prze-analizowaniu poniższego materiału, będzie w stanie w przyszłości ulepszyć o nowe funkcję istniejący już program lub stworzyć nowy, podobny program w innym języku programowania, który będzie w stanie obsłużyć istniejące już szablony.

3.1. Algorytm działania systemu raportowania

W poprzednim rozdziale przedstawiony został proces tworzenia samych szablonów, natomiast w tej sekcji skupiona uwaga zostanie na tym jak zaprojektować system uzupełniania tych szablonów. Między innymi właśnie o tym jak umieszczać informacje w szablonie na temat selekcjonowania danych czy też jak wygenerować odpowiednią strukturę danych.

3.1.1. Algorytm parsowania

Aby szablon raportu został uzupełniony o potrzebne dane, musi on posiadać pewną informację o tym, co i w jakiej formie należy w nim zapisać. Program musi przeszukać szablon w celu znalezienia tej informacji i przeanalizowanie jej, aby wywołać odpowiednie procedury na rzecz danego szablonu. Jako, że informacja ta przeznaczona jest tylko dla programu przeszukującego, idealnym było by, gdyby zapis tej informacji byłby ignorowany przez środowisko kompilacji raportów. W wybranym wcześniej środowisku *Latex* znajduje się komenda *iffalse* oraz jej zamknięcie *fi* dzięki której wszystko pomiędzy zostanie zignorowane w czasie kompilacji dokumentów. Daje nam to taki zapis gdzie nasza informacja może zajmować wiele linii:

```
\iffalse
...
\fi
```

Jeśli polecenie jest w stanie zmieścić się w jednej linii, można użyć % aby za komentować tę linię, co przyniesie dokładnie taki sam efekt.

Kolejnym krokiem jest ustalenie struktury informacji, która powinna zawierać instrukcje do stworzenia wywołań środowisk z danymi przesłanymi jako parametry. Instrukcjami tymi są po kolei: nazwa środowiska, grupowanie pól oraz selekcja danych. Utworzony został więc na potrzeby tego programu standardowy zapis w różnych wariantach z wykorzystaniem znaków @ jako separatorów oraz informacji o zakończeniu instrukcji @END@:

1. Pusty - Polecenie do bazy danych, które nie zwraca żadnych danych.

```
\iffalse
@@@@Polecenie do bazy danych@END@
\fi
```

2. Prosty - Polecenie do bazy danych, zwracające wyselekcjonowane dane pod daną nazwą środowiska

```
\iffalse
@@Nazwa środowiska@@Selekcja danych@END@
\fi
```

3. Z grupowaniem - Polecenie do bazy danych, zwracające wyselekcjonowane dane pod daną nazwą środowiska dodatkowo z informacją o grupowaniu, która składa się z cyfr oraz przecinków.

```
\iffalse
@@Nazwa środowiska@Grupowanie@@Selekcja danych@END@
\fi
```

3.1.2. Selekcjonowanie danych

Wybieranie danych z bazy odbywać się będzie na poziomie połączenia z wybranym silnikiem bazodanowym. Oznacza to ze zapytania o dane muszą zostać napisane tak, by interpreter poleceń SQL danego silnika był w stanie je przetworzyć i wykonać, zwracając przy tym potrzebne dane. Oznacza to, że zapytanie zapisane w danej instrukcji wywoływane jest bez żadnych zmian na bazie danych z którą połączona jest aplikacja.

3.1.3. Struktura uzupełnianych danych

Środowiska utworzone w szablonach są w stanie same, za pomocą argumentów, uzupełnić dane miejsca, o daną wartość. Zadaniem programu jest utworzyć z wyselekcjonowanych danych, wywołania tego środowiska jednorazowo dla każdego rekordu pobranego z bazy danych. Wywołanie środowiska odbywa się poprzez polecenie:

```
\nazwasrodowiska{parametr1}{parametr2}{parametr3} ...
```

Taka struktura może być wynikiem prostego wariantu polecenia:

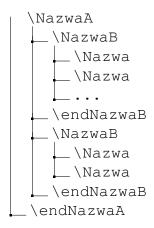
```
\iffalse@@parametrRekrutacyjny@@
SELECT klucz,wartosc FROM setup_aligeza
@END@\fi
```

Gdzie wynikiem takiego polecenia będzie właśnie:

```
\parametrRekrutacyjny{rokAkademicki}{2014/2015}
\parametrRekrutacyjny{czyUwzglednicDateWydaniaDecyzji}{N}
\parametrRekrutacyjny{instytutNazwa}{Instytut Techniczny}
```

Na potrzeby systemu rekrutacji, musiała zostać stworzona dodatkowa struktura, pełniąca funkcję grupowania. Wykorzystana może być także w przypadku gdy rekordy zwrócone z bazy danych zawierają więcej niż 9 pól, ze względu na to, że środowiska mogą być wywoływane maksymalnie od 9 argumentów. Poniżej przedstawiona zostanie tylko struktura z krótkim wprowadzeniem. Dokładny opis jej tworzenia znajduje się w implementacji.

Strukturę grupowania odzwierciedla struktura drzewa. Wywołanie środowiska z dodaną dużą literą alfabetu łacińskiego na końcu nazwy rozpoczyna grupę, natomiast wywołanie środowiska z dodaną frazą ęndńa początku nazwy, kończy daną grupę. Uwagę należy zwrócić na fakt, iż w alfabecie łacińskim jest 26 znaków, co ogranicza ilość grup do 26. Na przykładzie drzewa może wyglądać to następująco:

Od każde grupujące środowisko wymaga co najmniej 1 parametru, który zabierany jest z pól rekordów pobranych z bazy danych. Pole dla wszystkich rekordów w danej grupie jest takie samo dlatego jest ono właśnie przerzucane do wywołania środowiska grupy. Poniżej prosty przykład ukazujący dane zachowanie:

```
\nazwasrodowiska{pole1}
\nazwasrodowiska{pole2}{pole3}{pole4}...
\nazwasrodowiska{pole2}{pole3}{pole4}...
\endnazwasrodowiskaA
```

3.1.4. Wywołanie kompilacji szablonu

Ostatecznie aby wytworzyć dokument w *PDF* należy go skompilować wybranym kompilatorem. Do tego posłuży polecenie powłoki systemu Windows. Poniżej przykładowe wywołanie kompilatora LaTeX:

```
cmd /c start texlive\2010min\bin\win32\pdflatex.exe
--output-directory=output/ output/main.tex
```

3.2. Wybór języka oraz środowiska programistycznego

Pierwszym podstawowym kryterium wyboru języka programowania, w tym projekcie, jest fakt posiadania przez język gotowych bibliotek obsługujących połączenie z serwerem bazodanowym. Cała reszta wymagań takich jak obsługa operacji na plikach, operacje na łańcuchach tekstu, obiektowość języka czy też multiplatformowość schodzą na drugi plan, ze względu na to, że każdy współczesny język posiada większość podstawowych funkcjonalności.

Na uczelni wykorzystywany jest serwer bazodanowy o silniku *Firebird 2.5*. Najpopularniejsze języki programowania, które obsługują połączenie z tym serwerem to:

- JAVAC++
- C#
- Delphi
- Perl
- Python

— wszystkie języki obsługujące połączenie z *ODBC* (*Open DataBase Connectivity*)

We wszystkich powyższych językach jest wstanie powstać potrzebny program, jednak najlepszym wyborem okazał się język *JAVA*, ze względu na wiele zalet:

- prostota importu bibliotek połączenia z serwerem bazodanowym. Dodatkowo na jednym interfejsie można obsłużyć połączenia z innymi silnikami bazodanowymi.
- multiplatformowość
- obiektowość
- wiele zaimplementowanych już funkcji, które zostaną wykorzystane w programie.
- łatwość pisania kodu
- wystarczająca wydajność na potrzeby projektu

Natomiast na środowisko w jakim powstanie projekt wybrany został program *NetBeans* 8.0.2 ze względu wiele przydanych funkcjonalności oraz prostotę obsługi. Dodatkowo posiada on pełną dokumentację jak i wiele samouczków w Internecie.

3.3. Proces tworzenia programu

W tej sekcji ukazany zostanie proces tworzenia aplikacji, a nie sama implementacja. Wyjaśnione będą decyzje oraz postępowania przy pisaniu danego kodu, aby w pełni oddać idee tworzenia tego programu. Sekcję tę, można więc potraktować jako pewien samouczek, który jednak wymaga minimalnej znajomości języka programowania *JAVA*.

3.3.1. Utworzenie projektu i jego struktury

Środowisko *NetBeans 8.0.2* posiada funkcję utworzenia projektu typu *JAVA Application*. Automatycznie stworzony zostanie package o nazwie projektu *DBLatexRaport* oraz klasa, o tej samej nazwie, zawierającą metodę *main(String[] args)*. Od tej metody program zacznie swoje wykonanie. Tak więc, w metodzie tej, także będą umieszczane deklaracje wszystkich obiektów klas głównych oraz ich inicjalizacja.

Aplikacja oprócz swojej głównej metody, będzie wymagała podziału na moduły, które będą odzwierciedlane poprzez odpowiednie klasy. Oczywistymi modułami będą:

- moduł obsługi pliku konfiguracyjnego.
- moduł obsługi połączenia z bazą danych.
- moduł obsługi szablonów.
- moduł obsługi wywoływania kompilatora szablonów.

Podczas tworzenia programu może okazać się, że przydadzą się jeszcze dodatkowe klasy pomocnicze, przechowujące pewne dane w spójnej strukturze. Zastosowanie takich klas, znacznie ułatwi i przyspieszy pracę z danymi.Klasy te opisane zostaną w jednej z następnych podsekcji.

3.3.2. Zarządzanie konfiguracją

test

3.3.3. Biblioteka Java DataBase Connectivity

test

${\bf 3.3.4.}$ Obsługa połączenia z bazą danych

test

3.3.5. Wykorzystane klasy typu kontener

test

3.3.6. Zarządzanie szablonami

test

3.3.7. Uzupełnianie szablonów

test

3.3.8. Klasa zarządzająca kompilatorem Latex

test

3.4. Kompilacja programu

test

4. Uruchomienie oraz testowanie systemu

Przed wdrożeniem programu do realnego systemu, program należy przetestować. Testy powinny być prowadzone na tymczasowej bazie danych, ponieważ idea testów jest taka, że po podmianie bazy danych na realną wszystko ma działać bez zmian. Zmienić się może tylko zapis połączenia z bazą danych w pliku konfiguracyjnym. Dzięki takiemu zabiegowi, będzie można być pewnym tego, że wszystko będzie działać na prawdziwej bazie danych. Do przeprowadzenia testów potrzebne będzie odtworzyć przyszłe środowisko, w którym będzie działać program, przygotować szablony dokumentów, które są wytwarzane w procesie rekrutacji oraz wygenerować dokumenty. Ostatnim już krokiem będzie sprawdzenie czy podczas tego procesu nie ma żadnych komplikacji oraz czy wygenerowane dokumenty nie zawierają błędów.

4.1. Wstępne ustalenia

Przed rozpoczęciem jakichkolwiek działań należy przygotować podstawowe rzeczy do rozpoczęcia testów.

4.1.1. Specyfikacja maszyny do testów

Testy przeprowadzone będą na komputerze o następującej specyfikacji:

```
OS Name Microsoft Windows 7 Ultimate
Version 6.1.7601 Service Pack 1 Build 7601
System Model Z97-lstlisting
                x64-based PC
System Type
Processor
                Intel(R) Core(TM) i5-4590 CPU @ 3.30GHz,
3301 Mhz, 4 Core(s), 4 Logical Processor(s)
Installed Physical Memory (RAM) 8,00 GB
Total Physical Memory
                        7,86 GB
Available Physical Memory
                                3,99 GB
                        9,86 GB
Total Virtual Memory
Available Virtual Memory
                                3,75 GB
Page File Space 2,00 GB
```

Do działania programu DBRaportlatex zainstalowana została JAVA w wersji:

```
C:\Users\Pawlos>java -version
java version "1.8.0_60"
Java(TM) SE Runtime Environment (build 1.8.0_60-b27)
Java HotSpot(TM) 64-Bit Server VM (build 25.60-b23, mixed mode)
```

4.1.2. Struktura katalogowa

Do przejrzystego przechowywania wszystkich rzeczy potrzebnych w systemie rekrutacji, potrzebna będzie odpowiednia struktura katalogów. Do przechowywania potrzebne będą:

```
program: DBLatexRaport.jar
plik konfiguracyjny: dblatexraportconfig.bat
środowisko kompilacji latex
szablony dokumentów
plik bazy danych(tylko w testach)
pliki wynikowe
biblioteki potrzebne dla silnika bazy danych firebird w wersji embedded
```

Proponowana struktura więc może wyglądać następująco:

```
Firebird
output
template
texlive
DBLatexRaport.jar
dblatexraportconfig.bat
rekrutacja.fdb
```

Do katalogu *texlive* przegrane zostało środowisko do kompilacji plików latex. W katalogu firebird są biblioteki tylko na czas testów do wersji embedded bazy danych. W katalogu *template* dograne zostaną szablony dokumentów.

4.2. Generowanie przykładowych danych

W celu przetestowania systemu generowania raportów w procesie rekrutacji kandydatów na studia potrzebne będą testowe dane w dokładnie tej samej strukturze co w systemie rekrutacji, ponieważ w szablonach latexu znajdują się zapytania SQL do danych tabel w bazie danych. W celu otrzymania tych danych potrzebne będzie: 1. Utworzenie nowej bazy danych na silniku Firebird'a 2. Stworzenie wystarczającej struktury tabel odzwierciedlającą strukturę w systemie uczelnianym. 3. Wygenerowanie dużej ilości testowych danych osobowych. 4. Uzupełnienie tabel danymi, które zostały wygenerowane wcześniej oraz dodanie do nich dodatkowych, jednocześnie losowych, informacji na temat procesu rekrutacji. Po wykonaniu tych kroków, powinna powstać baza danych do której bez problem program połączy się i wyciągnie z niej potrzebne dane dokładnie jak z realnej bazy danych.

4.2.1. Tworzenie bazy danych

Do stworzenia pliku bazy danych na silniku firebird'a posłużyć się można narzędziem dostępnym w katalogu bin zainstalowanego serwera firebird. Narzędzie to pozwala z linii komend tworzyć i łączyć się z bazami danych. W tym przypadku użyta zostanie komenda *CREATE DATABASE*

```
C:\Program Files\Firebird\bin>isql
SQL>CREATE DATABASE 'D:\test systemu\rekrutacja.fdb'
```

```
CON>user 'SYSDBA' password 'masterkey';
```

Po wykonaniu tego polecenia zostanie utworzona baza danych. Takie same dane należy teraz wpisać do pliku konfiguracyjnego programu czyli *DBLatexRaport.bat* aby program mógł się połączyć z tą bazą:

```
dbengine=firebirdsql
hostname=//localhost
port=3050
dbpath=D:\test systemu\rekrutacja.fdb
user=SYSDBA
password= masterkey
```

4.2.2. Stworzenie struktury bazy

Dotychczasowy system wykorzystywał tabelę (widok) która była generowana dynamicznie i która zawiera wszystkich studentów w rekrutacji. Zawiera ona wszystkie dane potrzebne do wytworzenia dokumentów. Jeden rekord to jeden student ze wszystkimi informacjami na jego temat. Dodatkowo jeszcze potrzebna jest tabela z informacjami na temat rekrutacji, takimi jak na przykład nazwisko i imię przewodniczącego komisji, czy data wydania decyzji przyjęcia studenta. Z tych tabel będą pobierane informacje, natomiast do wygenerowania danych potrzebne będą dwie dodatkowe tymczasowe tabele. Tabela główna z kandydatami(zapis SQL):

```
CREATE TABLE KANDYDAT_ALIGEZA (
    STUD_ID
                                      INTEGER NOT NULL,
    OSOBA ID
                                     INTEGER NOT NULL,
    STUD_NRTECZKI
                                      INTEGER,
    NAZWISKO
                                     VARCHAR (100),
    IMIE
                                     VARCHAR (100),
    NAZWISKOIMIONA
                                     VARCHAR (200),
    ADR_ULICA_MIEJSCOWOSC_NR_DOMU
                                     VARCHAR (200),
    ADR_KOD_POCZTOWY_POCZTA
                                     VARCHAR (100),
                                     VARCHAR (100),
    STUDIA NAZWA
                                      INTEGER,
    STUD_ILPUNKTOW
    STUD_ILPUNKTOWKREM
                                     INTEGER,
    TOKNAUKI_NAZWATOKU
                                     VARCHAR (200),
    KIERUNEK
                                     VARCHAR (100),
    SPEC_ID
                                     INTEGER,
    DATAPRZYJECIAPODANIA
                                     DATE,
                                     INTEGER,
    TOKNAUKI_ID
    OSOBA_PESEL
                                     VARCHAR (50),
    KIERUNEK MY
                                     VARCHAR (200),
    FORMA_STUDIOW_MY
                                     VARCHAR (200),
    STOPIEN_STUDIOW_MY
                                     VARCHAR (100),
    KIERUNEK_FORMA_SKROT_MY
                                     VARCHAR (100),
    NR_DECYZJI
                                     VARCHAR (100),
    CZY_PRZYJETY
                                     INTEGER,
    DATA DECYZJI
                                     DATE,
    ILE PUNKTOW
                                      INTEGER,
```

```
PANPANI CHAR(1)
```

Tabela z dodatkowymi informacjami(wartości przypisane są do kluczy tekstowych, jest to tablica asocjacyjna):

```
CREATE TABLE SETUP_ALIGEZA (

KLUCZ VARCHAR(50) NOT NULL,

WARTOSC VARCHAR(100)
);
```

Tymczasowa tabela do zaimportowania listy imion i nazwisk oraz losowych peseli.

```
CREATE TABLE DANE (

IMIE_NAZ VARCHAR(200),

ADRES VARCHAR(200),

PESEL VARCHAR(50),

NAZWISKO VARCHAR(100),

IMIE VARCHAR(100)
);
```

Tymczasowa tabela do procedury losowego uzupełniania informacji o rekrucie o kierunku jaki wybrał.

```
CREATE TABLE TOKNAUKI_ALIGEZA (
    TOKNAUKI ID
                              INTEGER NOT NULL,
    KIERUNEK_MY
                              VARCHAR (50),
                              VARCHAR (50),
    FORMA_STUDIOW_MY
    STOPIEN_STUDIOW_MY
                              VARCHAR (50),
    KIERUNEK_FORMA_SKROT_MY VARCHAR (10),
    LICZBA MIEJSC
                              SMALLINT,
    DATA_DECYZJI_OD
                              TIMESTAMP,
    DATA_DECYZJI_DO
                              TIMESTAMP,
    KOD IKR
                              VARCHAR (3)
);
```

4.2.3. Generowanie testowych danych osobowych

Do wygenerowania kandydatów potrzebne jest imię, nazwisko oraz adres. Takie dane dostępne są w książkach telefonicznych. Posługując się jedną z nich stworzony został plik *CSV* o separatorze ";" zawierający po kolei imię z nazwiskiem, adres, pesel, nazwisko oraz imię. Pesel został dodany do każdej osoby jako losowy ciąg cyfr spełniający walidację peselu. Ze względu na fakt iż pesel został wygenerowany losowo, w wygenerowanych dokumentach nie będzie możliwości ustawienia płci osoby, dlatego też w bazie danych do testów 5 pierwszych kandydatów dostanie płeć żeńską, a reszta męską. Struktura pliku:

```
Abram Andrzej; Lwowska 116;88071640299;Abram;Andrzej
Abram Halina; Ludwika Zamenhofa 2;86111210691;Abram;Halina
```

Tak sformatowany plik *CSV*, łatwo zaimportować do bazy danych do tabeli *dane* ze względu na identyczną kolejność danych w kolumnach. Do importu wykorzystana została

funkcja programu *IBExpert*, *import data*. Jedna linijka w pliku zostaje zaimportowana jako jeden rekord, w którym każde pole po kolei odpowiada wartościom między średnikami. Zaimportowanych w ten sposób zostało 10001 rekordów (osób) do tabeli *dane* do dalszych manipulacji, co całkowicie wyczerpuje ilość kandydatów potrzebnych do testów. Ze statystyk wynika, że na uczelni średnio na rekrutacje przypada około trzystu kandydatów.

4.2.4. Generowanie kandydatów na studentów

Kolejnym krokiem jest uzupełnienie tabeli z tokami studiów. W testach dodanych zostało 8 przykładowych toków nauki.

```
1 Informatyka niestacjonarne pierwszego stopnia INF-n
2 Mechatronika niestacjonarne pierwszego stopnia MT-n
3 Mechatronika stacjonarne pierwszego stopnia MT-s
```

Uzupełnienia wymaga także tabela z dodatkowymi informacjami *setup_aligeza* przykładowymi danymi:

```
dataWydaniaDecyzji 09.10.2015
miejsceWydaniaDecyzji Nowy Sącz
przewodniczacyIKR mgr inż. Sławomir Jurkowski
rokAkademicki 2015/2016
czyUwzglednicDateWydaniaDecyzji N
```

Mając już to wszystko potrzebna jest procedura, która utworzy listę kandydatów z tych wszystkich danych.

```
create procedure GENERUJ
returns (
    TESTCHAR varchar (50),
    TEST integer)
declare variable IMIE varchar(100);
declare variable NAZ varchar(100);
declare variable IMIENAZ varchar(200);
declare variable ADRES varchar(200);
declare variable PESEL varchar (50);
declare variable LICZNIK integer;
declare variable STOPIEN varchar (50);
declare variable KIERUNEK varchar (50);
declare variable FORMA varchar(50);
declare variable SKROT varchar(10);
declare variable RANDINT integer;
declare variable PUNKTY integer;
declare variable CZY_PRZYJETY integer;
declare variable DATA_DEC varchar(100);
begin
licznik = 1;
for select * from dane into
```

```
:imienaz,:adres,:pesel,:naz,:imie
do
begin
randint = CAST(round(rand() \star7+1) as INTEGER);
punkty = CAST(round(rand() \star500) as INTEGER);
if (punkty > 250) then czy_przyjety = 1;
if (punkty <= 250) then czy_przyjety = 2;
select kierunek_my, forma_studiow_my, stopien_studiow_my,
kierunek_forma_skrot_my
FROM toknauki_aligeza where toknauki_id = :randint
INTO :kierunek,:forma,:stopien,:skrot;
select wartosc FROM setup_aligeza
WHERE klucz='dataWydaniaDecyzji'
INTO :data_dec;
INSERT INTO kandydat aligeza
(stud_id, osoba_id, stud_nrteczki, nazwisko, imie,
nazwiskoimiona, adr_ulica_miejscowosc_nr_domu,
adr_kod_pocztowy_poczta,osoba_pesel,panpani,
studia_nazwa, toknauki_nazwatoku, kierunek,
kierunek_my, forma_studiow_my, stopien_studiow_my,
kierunek_forma_skrot_my,
                          stud_ilpunktow,
stud_ilpunktowkrem,ile_punktow,czy_przyjety,
data_decyzji,nr_decyzji,dataprzyjeciapodania)
VALUES (:licznik,:licznik,cast(round(rand()*200+1) as integer),
:naz,:imie,:imienaz,:adres,
cast ('Nowy Sacz 33-300' as varchar (100)),
:pesel,cast('M' as char(1)), :forma,:kierunek | |
'N inz. 3.50 2015/2016 zimowy',:kierunek,:kierunek,:forma,
:stopien,:skrot,
                    :punkty,:punkty,:czy_przyjety,
cast(:data_dec as DATE),'328/2015','2015-08-14');
licznik = :licznik + 1;
end
test = :licznik;
suspend;
end
```

Powyższa procedura z jednej osoby z tabeli *dane* tworzy jednego kandydata, losując mu tok nauki, ilość punktów oraz czy zostanie przyjęty lub nie. Dodawane są także pewne stałe wartości, podobne do tych w oryginalnej bazie danych, które nie wymagają uzmiennienia. Procedura ta, po jednorazowym wywołaniu, wygenerowała 10001 rekordów w tabeli *kandydat_aligeza*. Daje to wystarczającą ilość testowych kandydatów do przeprowadzenia testów. Baza danych z przeprowadzonych testów znajduje się w załączniku.

4.3. Dodanie zapytań SQL do szablonów

Stworzone szablony w poprzednim rozdziale nie zawierają zapytań, które odzwierciedlały by wyselekcjonowanie danych z istniejącej struktury bazy. Zawierają tylko sztywne dane testujące środowiska latexowe. Aby szablony podczas procesu tworzenia dokumentów zostały uzupełnione poprawnymi danymi potrzeba je uzupełnić o odpowiednia zapytania SQL w odpowiedniej formie tak aby parser zawarty w programie był wstanie je znaleźć i wykonań.

Potrzebnych jest 9 zapytań, za pomocą których wyciągnięte zostaną dane do szablonów. Poniżej opisane zostały każde z zapytań oraz przykład jakie dane zostaną wyselekcjonowane z bazy przez to zapytanie. Ta sekcja skupia się tylko i wyłącznie na uzyskaniu potrzebnych danych do środowisk latexu, a nie jak one zostaną wykorzystane. Dokładny opis jak wygląda wykorzystanie takiego zapisu znajduje się w rozdziale 2. Dodać jeszcze należy ze poniższe zapytania znajdują się pod koniec każdego szablonu, zaraz po zdefiniowaniu środowisk. Takie umiejscowienie tych zapytań sprawi, że dane zostaną uzupełnione zaraz pod tymi zapytaniami.

Pierwsze zapytanie które zostanie omówione jest to zapytanie o podstawowe parametry, informacje na temat rekrutacji. Znajduje się ono w pliku aaasetup.tex. Plik posiada 3 litery a w nazwie ponieważ program parsujący, otwiera pliki alfabetycznie a zapytanie to musi zostać wykonane jako pierwsze. Poniżej mamy przykład danych do zapisania:

```
\parametrRekrutacyjny{dataWydaniaDecyzji}{09.10.2015}
\parametrRekrutacyjny{miejsceWydaniaDecyzji}{Nowy Sacz}
\parametrRekrutacyjny{rokAkademicki}{2015/2016}
...
```

Aby uzyskać takie dane, potrzeba będzie pobrać wszystkie rekordy z tabeli *setup_aligeza* (struktura tabeli znajduje się w poprzedniej sekcji) klucz oraz wartość. Zapytanie nie będzie więc zbyt skomplikowane:

```
SELECT klucz, wartosc FROM setup_aligeza
```

Po wywołaniu go faktycznie otrzymamy dane potrzebne nam dane. Jednak aby program parsujący był wstanie znaleźć takie zapytanie w szablonie potrzeba je obudować w odpowiednią konstrukcję, która będzie odpowiadać wyrażeniu regularnemu zapisanemu w parserze. Należy także wpisać nazwę środowiska w odpowiednie miejsce między znakami @@. Dodatkowo musimy jeszcze postarać się aby kompilator latex'a zignorował nasz zapis i go nie wyświetlał. Do tego celu zastosowana została komenda iffalse.

```
\iffalse@@parametrRekrutacyjny@@
SELECT klucz,wartosc FROM setup_aligeza
@END@\fi
```

Następnie zapytanie zawarte w pliku *protokolprzekazania.tex*. Występuje tu nowy problem otworzenia środowiska na początku oraz zamknięcia na końcu. Pokazane jest to na przykładowych danych poniżej:

```
\protokolprzekazaniaA{1}
\protokolprzekazania{Informatyka ---
  niestacjonarne STUDIA pierwszego stopnia}{1455}
\protokolprzekazania{Informatyka ---
  stacjonarne STUDIA pierwszego stopnia}{729}
```

```
\protokolprzekazania{Mechatronika ---
niestacjonarne STUDIA pierwszego stopnia}{1447}
...
\endprotokolprzekazaniaA
```

Pomijając na razie otwarcie środowiska *protokolprzekazaniaA{1}* oraz zamkniecie *endprotokolprzekazaniaA*, w zapytaniu potrzebujemy wyświetlić każdy tok nauczania oraz z agregowaną liczbę kandydatów na tym toku. Do agregacji użyjemy polecenia *group* na polu tok by móc otrzymać liczbę kandydatów używając funkcji count(*). Dodatkowo potrzeba także wybrać kandydatów tylko posiadającą daną datę decyzji. Do tego posłuży podzapytanie, które pobierze datę decyzji z aktualnej rekrutacji i porówna ją z datą decyzji dla danego kandydata.

```
SELECT k.kierunek_my||' --- '||k.forma_studiow_my||
' STUDIA '||k.stopien_studiow_my AS tok, count(*) AS ile
FROM kandydat_aligeza k
WHERE k.data_decyzji=(SELECT wartosc FROM
  setup_aligeza WHERE klucz='dataWydaniaDecyzji')
GROUP BY tok
```

Takie zapytanie wyświetli nam dane pomiędzy tymi pominiętymi dotychczas komendami. Rozwiązaniem wyświetlenia tych komend jest funkcja programu uzupełniającego szablony, a dokładnie funkcja grupowania. Dokładny opis tej funkcji znajduje się w rozdziale ref. Do zapytania dodamy jako pierwsze pole wartość 1, a następnie użyta zostanie funkcja grupowania po 1 polu wewnątrz szablonu:

```
\iffalse @@protokolprzekazania@1@@
SELECT 1 AS n,k.kierunek_my||' --- '||
k.forma_studiow_my||' STUDIA '||
k.stopien_studiow_my AS tok, count(*) AS ile
FROM kandydat_aligeza k
WHERE k.data_decyzji=(SELECT wartosc FROM
    setup_aligeza WHERE klucz='dataWydaniaDecyzji')
GROUP BY tok
@END@\fi
```

@END@\fi

Dla szablonu 'pocztex.tex' potrzebujemy prostą listę z adresami każdego kandydata z danej rekrutacji:

W kolejnym szablonie *listasekretariat.tex* potrzebne jest utworzeniea list kandydatów dla każdego toku nauki. Przez tok nauki rozumie się każdą kombinację kierunku, formy oraz stopnia studiów. W szablonie zostało to rozwiązane tak, że każda lista otwiera się poprzez wywołanie komendy *listarsekretariatA* z trzema parametrami, którymi są właśnie kierunek, forma oraz stopień studiów. Na przykładowych danych wygląda to następująco:

```
\listarsekretariatA{drugiego stopnia}{Informatyka}{stacjonarne}
\listarsekretariat{ Ablewicz Monika}{39}
\listarsekretariat{ Abram Halina}{69}
...
\endlistarsekretariatA
\listarsekretariatA{drugiego stopnia}{Mechatronika}{stacjonarne}
\listarsekretariat{ Adamek Danuta}{141}
\listarsekretariat{ Adamek Urszula}{35}
\listarsekretariat{ Adamik Zbigniew}{95}
...
\endlistarsekretariatA
```

W zapytaniu więc potrzebne będzie wybrać wszystkich kandydatów z datą decyzji aktualnej rekrutacji, a następnie wyświetlić kierunek, formę, stopień studiów, imię, nazwisko oraz numer teczki. W zapytaniu także potrzebne będzie sortowanie po polach, które będą grupowane w programie uzupełniającym szablon. Każde na tych polach w zapytaniu SQL użyjemy polecenia *ORDER BY*. Ostatecznie poinformujemy program, aby otrzymane dane grupował po 3 pierwszych polach:

W szablonach znajdują się jeszcze 4 kolejne podobne listy: przyjętych, nieprzyjętych,wysyłkowa oraz rankingowa. Zasada utworzenia zapytań do tych list jest identyczna jak w liście do sekretariatu. Różnią się one będą jedynie pewnymi warunkami wewnątrz zapytań SQL czy też polami po których będą sortowane dane.

Lista przyjętych:

```
nazwiskoimiona
```

@END@\fi

Lista nieprzyjętych:

Lista wysyłkowa:

Lista rankingowa:

W ostatnim szablonie wystąpił problem ilości parametrów jakie trzeba przekazać do poprawnego działania szablonu. W latex'ie można stworzyć środowisko o maksymalnie 9 parametrach, natomiast w szablonie *decyzja.tex* dla każdego kandydata potrzeba 12 różnych informacji. Rozwiązaniem tego problemu także było grupowanie przez program uzupełniania raportów. Grupowanie wytnie 3 pierwsze pola i wstawi je do nowego środowiska. W zapytaniu SQL wyświetlanie daty musi posiadać dodatkowe 0 przy datach typu 01.02.2015 gdzie właśnie liczby dni lub miesięcy są mniejsze od 10:

```
\iffalse@@decyzja@3@@
SELECT ka.stopien_studiow_my,ka.kierunek_my,ka.forma_studiow_my,
ka.stud_ilpunktow,ka.nr_decyzji,ka.nazwiskoimiona,ka.adr_ulica_miejscowosc_nr_domu,
```

```
ka.adr_kod_pocztowy_poczta,
ka.stud_nrteczki||' '||ka.kierunek_forma_skrot_my||
' '||ka.stud_id,czy_przyjety,
extract(day from ka.dataprzyjeciapodania)||'.'||
substring(100+extract(month from ka.dataprzyjeciapodania)
from 2 for 2)||'.'||
extract(year from ka.dataprzyjeciapodania),panpani
FROM kandydat_aligeza ka
WHERE ka.data_decyzji=(select wartosc from setup_aligeza
where klucz='dataWydaniaDecyzji')
ORDER BY ka.kierunek_forma_skrot_my, ka.nazwiskoimiona
@END@\fi
```

4.4. Konfiguracja programu

W głównym katalogu znajduje się plik konfiguracyjny programu o nazwie *dblatexra-portconfig.bat*. Plik ten jest jednocześnie plikiem wsadowym oraz zawiera konfiguracje programu *DBRaportlatex.jar*. Część kodu batch uruchamia program DBraportlatex razem z odpowiednimi parametrami do uruchomienia embedded firebird:

```
@echo off
java -Djava.library.path=.\firebird -jar dbraportlatex.jar
pause
exit
```

Następnie od linijki zawierającej #dbLatexRaportConfig zaczynają się zmienne konfiguracyjne:

Ścieżka do szablonów latex

```
templatepath=template/
```

- Ścieżka do uzupełnionych szablonów latex oraz skompilowanego pliku pdf output=output/
- Ścieżka do uzupełnionych szablonów latex oraz skompilowanego pliku pdf output=output/
- Kodowanie szablonów latex

```
encodingtex=UTF-8
```

— Konfiguracja połączenia z bazą danych

```
dbengine=firebirdsql
hostname=embedded
dbpath=rekrutacja.fdb
user=SYSDBA
password=
dbencoding=WIN1250
```

Ścieżka do komilatora latex

```
pdflatexpath=texlive\2010min\bin\win32\pdflatex.exe
```

Lista plików do kompilacji

```
pdfcompilemainfile=main.tex, main.tex
```

4.5. Przebieg testu

W bazie danych znajduje się 10001 kandydatów. Należy spodziewać się tyle samo wygenerowanych na listach. Program został uruchomiony z pliku wsadowego *dblatexraport-config.bat*. Poniżej znajduje się wydruk z konsoli po uruchomieniu programu z krótkimi opisami poszczególnych procesów:

1. Ładowanie pliku konfiguracyjnego przez program:

```
Config loaded: dblatexraportconfig.bat
pattern=
templatepath=template/
output=output/
encodingtex=UTF-8
dbengine=firebirdsql
hostname=embedded
dbpath=rekrutacja.fdb
user=SYSDBA
password=********
dbencoding=WIN1250
pdflatexpath=texlive\2010min\bin\win32\pdflatex.exe
pdfcompilemainfile=main.tex, main.tex
```

2. Połaczenie z baza danych:

```
Connection to database: OK
```

3. Ładowanie szablonów do pamięci:

```
Loaded file: template\aaasetup.tex
Loaded file: template\listanieprzyjetych.tex
Loaded file: template\listaprzyjetych.tex
Loaded file: template\listaprzyjetych.tex
Loaded file: template\listarankingowa.tex
Loaded file: template\listarsekretariat.tex
Loaded file: template\listawysylkowa.tex
Loaded file: template\main.tex
Loaded file: template\pocztex.tex
Loaded file: template\protokolprzekazania.tex
```

4. Wywoływanie zapytań SQL oraz uzupełnianie szablonów:

```
aaasetup.tex - processing SQL statements
no returns SQL1
9 records SQL2
```

```
decyzja.tex - processing SQL statements
10001 records SOL1
listanieprzyjetych.tex - processing SQL statements
5051 records SQL1
listaprzyjetych.tex - processing SQL statements
4950 records SQL1
listarankingowa.tex - processing SQL statements
10001 records SQL1
listarsekretariat.tex - processing SQL statements
10001 records SQL1
listawysylkowa.tex - processing SQL statements
10001 records SQL1
main.tex - processing SQL statements
pocztex.tex - processing SQL statements
10001 records SQL1
protokolprzekazania.tex - processing SQL statements
8 records SQL1
```

5. Zapisywanie uzupełnionych szablonów do katalogu wynikowego:

```
Saved to file: output/aaasetup.tex
Saved to file: output/listanieprzyjetych.tex
Saved to file: output/listaprzyjetych.tex
Saved to file: output/listarankingowa.tex
Saved to file: output/listarsekretariat.tex
Saved to file: output/listawysylkowa.tex
Saved to file: output/listawysylkowa.tex
Saved to file: output/main.tex
Saved to file: output/protokolprzekazania.tex
```

6. Wywoływanie kompilatora Latex dla głównego pliku *main.tex*, co spowoduje skompilowanie wszystkich szablonów:

```
Executing shell command:
cmd /c start texlive\2010min\bin\win32\pdflatex.exe
  --output-directory=output/ output/main.tex
Executing shell command:
cmd /c start texlive\2010min\bin\win32\pdflatex.exe
  --output-directory=output/ output/main.tex

WORK DONE!!!
```

Directory pdf results output: output/

Program wykonał się bez żadnych błędów i wykonał swoje zadanie. Uzupełnienie szablonów trwało niżej 1 sekundy, natomiast podwójna kompilacja wszystkich szablonów około jednej minuty, co spełnia założenia projektu.

4.6. Wyniki testu

Wszystkie szablony zostały uzupełnione poprawnie danymi z bazy danych oraz kompilacja systemu Latex przebiegła bezproblemowo. W pliku wynikowym PDF ze wszystkimi dokumentami gotowymi do druku wszystko jest zgodnie z oczekiwaniami. Wygenerowany plik PDF z testów dołączony jest w załączniku.

5. Instrukcja obsługi

a

- 5.1. Wymagania systemowe
- 5.2. Przygotowanie pliku konfiguracyjnego
- 5.3. Przygotowanie prostego szablonu
- 5.4. Dodatkowe polecenia w szablonach
- **5.4.1.** Polecenie puste
- 5.4.2. Grupowanie
- 5.5. Uruchomienie programu
- 5.6. Rozwiązywanie problemów

6. Podsumowanie

Bibliografia